

Musik som just har lämnat Tiki baren

Ny skiva: Mambo Sinuendo.

Artister: Ry Cooder & Manuel Galbán.

Producerad av Ry Cooder. Inspelad i Egrem-studion i Havanna.

Skivmärke: Nonesuch. Perro Verde. World Circuit.

Redan själva namnet Ry Cooder sätter igång en intensiv ström av konnotationer, olika erinringar, tankar, associationer, ofta nog så komplicerade: en karriär lång som ett fattigår, men överflödande rik på infallsvinklar, prövanden av nya musikaliska landskap. Som någon påpekat rör sig Ry Cooder ständigt i utkanten av det amerikanska (populär)musikaliska systemet, gärna i dess sydliga eller västliga utkanter (han är själv från Los Angeles), detta då rent geografiskt sett, han har ju expanderat och exproprierat mycken så kallad roots musik som finns i hans eget system (den amerikanska populärmusiken), framför allt blues, hawaijansk slack key gitarrmusik, Tex-Mex och norteño från sydväst, men också äldre amerikansk musik som tidig jazz och Tin Pan Alley. Och så har han ju, efter en intensiv karriär som gitarrhjärte i en rock- eller roots rock-skola (framför allt från under slutet av sextioalet fram till början av åttiotalet). småningom expanderat dels mot inspelningar av en rad soundtracks och dels mot världsmusiken. I det senare fallet är ju hans fenomenala framgångar med den kubanska, nästan avsomnade gamla bolero- och danzon-musiken och ”de sista, nu levande musikerna” i den genren, sådana som Compay Segundo, Omara Portuondo, Ibrahim Ferrer och Ruben Gonzalez, inom något som ju marknadsförts som Buena Vista Social Club (benämnd efter en klubb i Havanna före Castro-eran), den kanske mest spektakulära vinklingen i hans musikaliska karriär. Men han har innan dess kollaborerat med en hel rad musiker, intressanta, spännande musiker, från Afrika, Hawaii, Asien, på en rad plattor som är mindre kända men inte mindre viktiga och spännande än de mer kända samarbetsprojekten.

Och framför allt, just med Buena Vista Social Club är det som om det grundläggande problematiska med Cooder också kommer i dagen, det vill säga en rad frågor som hans stora världsmusikologiska projekt väcker. Det handlar då framför allt om frågor kring legitimitet och rättvisa. I till exempel fallet Buena Vista Social Club var den bild som gavs på den första skivan, en bild skapad av den inflytelserika skivskribenten Nigel Williamson, förmodligen på inrådan av skivbolagsbossen Nick Gold på World Circuit Records, att Cooder så att säga stiger fram likt en sentida Columbus som (åter)upptäcker denna hisnande vackra, men nu utdöende kubanska musikform och alla dessa underbara musiker. Sanningen var ju betydligt mer alldaglig, mindre pretentiös. Den gamla kubanska musiken var redan på god väg att återupptäckas omkring 1997 när Buena Vista Social Club lanserades och Cooders insats var inte alls så revolutionerande som Williamson lät påskina. Det var kubaner som hade gjort förarbetet, det var de som kände till genrer, musikerna, traditionerna, långt bättre än Cooder. Här fanns alltså en rejäl dos av hype i lanseringen. Samtidigt var det ett snillrikt drag att koppla samman Cooder med projektet, han blev en lämplig kanal, en inramningsfaktor för en västerländsk publik, som var ungefär i Cooders

egen ålder, som hade tröttnat på eller blivit alltför gammal för den nyare pop/rockmusiken och dess arvtagare. Intresset för världsmusik som höll på att kanaliseras genom nya skivbolag, radiokanaler, tidningar väntade bara på en sådan chans att få en riktig brännpunkt. Att det blev Kuba med sitt överflödande rika, mångsidiga musikliv är ju inte förvånande.

En annan fråga som ständigt finns i bakhuvudet när man tar del av kollaborationerna mellan Cooder och någon annan musikalisk mästare, från någon helt annan musikkultur, handlar om själva dynamiken i mötet: vem bestämmer vad här, är det Cooder som genom sin närvaro, sin magiska touch ger dessa fina, men mindre kända musiker ett lyft? Men hur kan han vara en sådan musikalisk kameleont att han kan gå in i och ut ur så olika musikaliska stilar som Ali Farka Toures gitarrmusik från Mali, Shoukichi Kinans motsvarande från Okinawa, V.M. Bhatts från Indien, utan att en gång blinka? Finns det inte också i detta möte ett element av hype, av musikdiplomati, ja av neokolonialism, eller är det verkligen så att världens olika musikstilar så enkelt kan föras samman och att just Cooder är mannen att göra det?

Låt mig stanna här med detta försök till en snabb bakgrundsteckning till den nu aktuella skivan med Cooder och en gammal, men oerhört vital och ungdomlig elgitarrist från Kuba, Manuel Galbán. Den nya skivan ligger alltså i det kubanska världsmusikaliska landskapet, skulle man kunna tänka sig, rätt nära Buena Vista Social Club-projektet som ju framför allt har utmärkts av en skönt gungande, lite gammaldags, men ack så härlig revitalisering av mellankrigstida kubansk musik. Lite som att hitta en gammal, bortglömd flaska Bordeaux längst inne i sin vinkällare, damma av den och upptäcka alla dess delikata toner och smaker.

För den som tror att *Mambo Sinuendo* som den nya skivan heter är en ny sådan produkt ur Cooder musikaliska vinkällare måste skivan bli en besvikelse. Detta är ingen mjukt gungande rytmisk musikmatta av det slag som Ibrahim Ferrer gjort så känd och älskad i den rika västvärlden. Jag läser en recension som reagerar med den typen av besvikelse på den nya skivan, av Agustin Gurza som i Los Angeles Times syrligt konstaterar att denna konfiguration inte är särskilt Social. Denna skiva varken gungar eller förmår visa på något nytt i standardlåtar som den mjukt glada Caballo Viejo eller den effektfulla Drume Negrita, skriver Gurza som i stället menar att de hårt twangiga gitarrerna låter som om de kom från någon Tiki bar (alltså från femtiotalets cocktailbarer med exotica-musik) för att kunna bära upp dessa rika, klassiska melodier. Enligt skribenten är skivan en trött och kitschig återgång till ett femtiotal där Galbán ledde en kubansk doo-wop-grupp vid namn Los Zafiros. Gurzas datering gör dock att jag blir lite skeptisk gentemot hans kulturella matris: Los Zafiros grundades 1962. Dess storhetstid inföll alltså under sextiotalet, inte femtiotalet som han tycks tro. Därmed får man, tvingas jag snabbt inse, ta denna utvärdering med en stor nypa salt och lägga den till handlingarna.

Också den andra, och kanske till och med den tredje gången jag gör ett försök att komma in i denna musik slutar det hela med en besvikelse. När jag hört de första tonerna på hela skivan, på bongotrummor, följda av en mäktig akustisk bas och en vass, skönt skärande elgitarr inser jag att detta sound ju är detsamma som det jag gillade så starkt på den oerhört spännande, mångfacetterade kubanska världsjazzskivan som kom för något år sedan, med Cachaíto Lopez, den mäktiga bassisten från Havanna. Det är precis som på den skivan Angá Díaz på bongos, Lopez på bas och så Manuel Galbán på stingande elgitarr. Gott och väl, tänker jag, är alltså detta en ny kubansk världsjazzskiva? Det är det inte och det ger mig den andra besvikelsen vid mitt försök att avkoda *Mambo Sinuendo*.

Tredje försöket innebär igen en ny bakgrund, via den skönt dekonstruerade och ironiska variation på kubansk musik som Marc Ribot, den spännande amerikanska östkustgitarristen, gjort med ett par plattor inspelade 1998 och 2000. Men jämfört med Ribots proteskubaner som alltså gick till verket via studier av äldre storheter inom den kubanska son-genren (den som gett oss rumba, mambo, salsa, cha cha cha, boogaloo med mera), framför allt studier av Arsenio Rodríguez och hans explosiva musik, är Cooders och Galbáns projekt något helt annat. Där Ribot är ironisk, dekonstruerande, men ändå på ett märkligt sätt full av vördnad inför den kubanska traditionen där är denna skiva på ett sätt långt mer svävande, oklar och mångtydig vad gäller rötterna till musiken. Den är samtidigt nostalgisk, exotiserande och kopplad till ett antal genrer som har något att göra med den tid och den stämning som här nu inte bara revitaliseras utan egentligen skapas som en helt ny konfiguration (sic!), en musik som är överflödande rik på musikaliska och kulturella referenser och som, menar jag, svänger å det häftigaste och skapar ett alldeles eget fantasi/turistlandskap av ett slag som faktiskt känns på något sätt ytterst befriande. En musik som är fylld av clichéer och banaliteter förvisso, men vars slutresultat låter märkligt fräscht och roligt. Ungefär som en musikalisk motsvarighet till filmen Amélie, kunde man hävda.

Cooder och Galbán samt deras fenomenala grupp, där också trummisen Jim Keltner samt Cooders son Joachim plus en vokal duo (systerna Juliette och Carla Commagere från Joachim Cooders grupp Radio Memba) och tre afro-kubanska Bata trummisar ingår, har här kokat ihop en soppa som det formligen sjuder om. Här finns element av Duane Eddy, den amerikanska femtiotalsgitarrhjärten, och mycket av ett surfrelaterat gitarrsound, men också av en pseudokubansk eller tropikalisk, manipulativ drömmusik skapad av storheter som Perez Prado, Ernesto Lecuona, Xavier Cougat (och övertagen till Europa i framför allt en ibland nästan tryckande hård, marschaktig form i tysk easy listening-musik typ James Last och dennes många kopior). Detta är en musik som just lämnat tikibaren och nu befinner sig ute på böljan blå, seglande inte direkt i Sargassohavet, men någonstans mellan inbjudande öar, utsatta för tropikaliska, varma vindar, en musik där romflaskan och den stundtals eldiga, stundtals romantiska dansen aldrig är särskilt långt borta.

Det finns i mitt sätt att avläsa denna skiva minst tre (säkert många fler, men tre mycket tydliga) kulturellt-musikaliska skikt på skivan:

Det första skiktet är de märkliga pastischerna på musik som vi alla hört, känner till, Patricia av Perez Prado och den latinamerikanska standardlåten framom andra, den om den gamla hästen, Caballo Viejo. Dessa framförs på ett mycket märkligt sätt, så att säga rakt upp och ner, som om detta var en B- eller C-orkester spelande på någon lite mindre och sjaskigare Love Boat eller på något danshak på en karibbeansk turistö. Soundet låter gammalt, men börjar man lyssna noggrannare märker man att känslan, stämningen i musiken är postmodern, med små inlägg av något mer ambient, undanlidande, osäkert än vad som finns i originalversionerna. Inte minst Galbáns skönt pumpande, starkt idiosynkratiska orgelspel ger helt ny fart åt den gamla hästen!

Det andra skiktet är de nya låtar som Cooder och Galbán kokat ihop. Av dessa är titellåten med gamle räven Herb Alpert (!) så typiskt melankoliska, men samtidigt skönt svängiga trumpetspelande speciellt lyckad. I dessa tre låtar är fantasi-aspekten i projektet särskilt tydlig. Som alltid hos Cooder måste man nog tänka sig att detta är så att säga ”mer än bara musik”, det är en form av ett nästan andligt sökande, en djupt personlig resa in i en märklig musikform som han här företar sig, en musikform som blir ren, värdig och skön just genom sin orenhet, genom blandningen av influenser.

